

خانواده‌ای اصیل و نخست‌وزیر پرور	4
از ماموریت مالی برای پدر مصدق تا ریاست دارایی ارتش	4
پسرخواهر فرمانفرما	5
ساخت بیمارستان نجمیه و وقف آن	5
استیفای خراسان در شانزده سالگی	6
رد اعتبارنامه به دلیل سن کم	6
توصیه مصدق به محمدعلی شاه	6
مصاحبه تاریخی با یک روزنامه فرانسوی	7
هجرت خانوادگی به نوشاتل سوئیس	7
مخالفت با تعدد زوجات	7
انتشار سه کتاب مهم توسط مصدق	7
ضرورت تدوین قانون جزایی و مدنی	8
ریاست کمیسیون تطبیق حوالجات	8
رد کردن پیشنهاد مالی سفیر روسیه	8
انتخاب به عنوان معاون وزارت مالیه	8
بریدن مالیات برای مادر	9
ننگ قرارداد ۱۹۱۹	11
همسفر شدن مصدق با کاکس	11
ثروت ۱۷ میلیون تومانی فرمانفرما در سال ۱۳۰۰	12

رد کردن پیشنهاد مالی ۱۴۰ هزار تومانی در سال	13
پس فرستادن ۴ هزار تومان از حقوق ۶ هزار تومانی والی‌گری فارس	15
حذف پنجاه هزار تومان بودجه غیرضروری	15
قبول نکردن پیشکش به جز چند لیمو	15
مصدق و کمبود ذغال	15
حل مشکل ایلخانی	16
به رسمیت نشناختن دولت کودتا	16

روش و منش سیاسی و مدیریتی محمد مصدق
به روایت رییس جعفری

به گزارش جماران، سرویس اقتصاد و درآمد: نهضت «ملی کردن صنعت نفت» از چنان اهمیتی برخوردار است که بر نام «محمد مصدق» نخست‌وزیر ایران سایه انداخته است. گستردگی سایه ملی کردن صنعت نفت، هیچگاه این فرصت را فراهم نکرد تا مصدق، در قامت یک رجل علمی و مدیریتی بررسی شود و کارنامه مصدق «بدون نفت» محک زده شود. ضرورت شناخت بهتر مصدق، ایجاب می‌کند که مصدق بدون مقوله نفت مورد بررسی قرار گیرد. همین موجب شد تا موسسه دین و اقتصاد نشست «مصدق بدون نفت» را برگزار کند. در این نشست، رسول رئیس‌جعفری تلاش کرد تا مصدق را از بدو تولد مورد ارزیابی همه‌جانبه قرار دهد که در ذیل خواهید خواند:

خانواده‌ای اصیل و نخست‌وزیر پرور

رسول رئیس‌جعفری در ابتدای نشست گفت: انصاف این است که مصدق به گونه دیگری روایت شود. اگر نفت ملی نمی‌شد، مصدق چه نوع رجلی بود و در چه محیطی پرورش یافته و اصلاً اندیشه‌ای داشته است یا خیر؟ این آدم یک دفعه مصدق نشده و نقش محوری پیدا نکرده است. وقتی در سال ۱۳۲۸، داستان ملی شدن صنعت نفت مطرح می‌شود، مصدق ۶۶ سال سن دارد. اگر شما سن امید به زندگی را در آن دوره مورد بررسی قرار دهید، متوجه می‌شوید که وی در سن کهولت بوده است. پیشتر فردی در این سن به نخست‌وزیری نرسیده یا نتوانسته در این سن نهضت ملی، همچون ملی شدن صنعت نفت را هدایت کند. به همین دلیل لازم است تا زندگی این فرد مورد واکاوی قرار بگیرد به ویژه جاهایی که پایه‌های زندگی مصدق گذاشته شده است.

وی در ادامه افزود: تولد مصدق ۲۶ خرداد ۱۲۶۱ است. پدرش میرزا هدایت‌الله وزیر دفتر، رجل مهمی بوده و از خانواده مستوفیان آشتیانی است. در ۵۰۰ تا ۶۰۰ سال گذشته، کارهای دیوانی و دفتری را بر عهده داشتند. برای اینکه اندازه این آدم‌ها را درک کنید، به این نکته توجه کنید که از خانواده مستوفیان، پنج نفر نخست‌وزیر می‌شوند. حسن مستوفی الممالک، وثوق الدوله، قوام الدوله، مصدق و احمد متین‌دفتری. همه این افراد از یک خانواده هستند.

از ماموریت مالی برای پدر مصدق تا ریاست دارایی ارتش

رئیس‌جعفری تصریح کرد: این خانواده، یک خانواده اصیل دفتری و دیوانی هستند که از اواسط صفویه شغلی مستوفی‌گری و دیوانی دارند. خاندان حسن مستوفی‌الممالک بزرگ در ذیل مدیریت قائم مقام در آذربایجان، ابتدا مستوفی عباس میرزا بود و بعد از فوت عباس میرزا، مستوفی محمد شاه می‌شوند. در اواخر حکومت محمدشاه به نیابت امیرکبیر در امور مالی خدمت کرده و در زمان امیرکبیر به میرزا هدایت‌الله وزیر دفتر، ماموریت‌های مالی محول می‌شود. همچون تعدیل مالیات برخی از بلوک‌های زنجان.

روش و منش سیاسی و مدیریتی محمد مصدق به روایت رییس جعفری

وی در ادامه افزود: از ۱۲۸۵ قمری تا ۱۲۸۹ قمری میرزا هدایت‌الله خان ریاست دارایی ارتش را بر عهده گرفته و وزیر لشکر نامیده می‌شود. وزیر لشکر مستقیماً زیر نظر صدراعظم کار می‌کرده است که وجه تمایز او با سایر مستوفی‌ها بوده است. از ۱۲۹۰ قمری ریاست دارایی و محاسبات به میرزا هدایت‌الله واگذار می‌شود. مصدق به لحاظ نسبی پدرش وزیر دفتر بوده و رئیس کل محاسبات و دارایی کشور بوده است. در نهایت در سال ۱۳۱۰ قمری فوت می‌کند که آن زمان مصدق ۱۱ سال داشت. همان زمان ناصرالدین شاه به او لقب مصدق السلطنه می‌دهد. به لحاظ پدری مصدق در یک خانواده مالی‌چی و صاحب فرهنگ و هنر و دانش بزرگ شده است.

پسر خواهر فرمانفرما

رئیس جعفری در ادامه تصریح کرد: از طرف مادر، مادرش نجم‌السلطنه است که اسم واقعی او ملک تاج‌فیروز است. پدر نجم‌السلطنه، فیروز میرزا نصرت‌الدوله، پسر شانزدهم عباس میرزا است که در سرکوب شورش‌های داخلی در ابتدای سلطنت محمدشاه دخیل بوده و در جنگ اول هرات و در دوره ناصری فرمانروای کرمان و بلوچستان و ... بوده است. همچنین عضو شورای دولتی ناصرالدین شاه و مدتی وزیر جنگ بوده و در سفر اول ناصرالدین شاه به فرنگ ملازم رکاب بوده است. ادیب و هنرمند و نوازنده کمانچه بود و برخلاف تصور رایج از شاهزادگان قجری اینها در امور علمی فعال بوده و دو کتاب ترجمه شده و چند سفرنامه هم دارد. فرهنگ لغت فارسی به انگلیسی و جغرافیای دنیا متعلق به ایشان است. مادر نجم‌السلطنه هما خانم دختر بهمن‌میرزا یکی از پسران فتحعلی شاه هست.

نجم‌السلطنه دو برادر دارد یکی عبدالحمید میرزا ناصرالدوله است که در جوانی فوت می‌کند. برادر دیگر عبدالحسین میرزا فرمانفرما است که در دارالفنون درس خوانده و دایی مصدق است و والی کرمان و فارس بوده و وزیر عدلیه و داخله و جنگ و فرمانده قشون آذربایجان و نخست‌وزیر بوده است.

ساخت بیمارستان نجمیه و وقف آن

وی در ادامه افزود: نجم‌السلطنه دو خواهر داشت. منورالسلطنه، همسر ساعدالملک پسر امیرکبیر و دیگری سرورالسلطنه همسر مظفرالدین شاه بود. مادر مصدق، سه بار ازدواج کرده است. اولین بار، با وکیل‌الملک دوم حاکم کرمان که قبل از بدنبلا آمدن مصدق فوت می‌کند. برای بار دوم با میرزا هدایت‌الله پدر مصدق ازدواج می‌کند. بعد از فوت میرزا هدایت‌الله با میرزا فضل‌الله، وکیل‌الملک منشی مظفرالدین شاه ازدواج می‌کند.

رئیس جعفری تصریح کرد: مهمترین اقدام اجتماعی نجم‌السلطنه، ساخت بیمارستان نجمیه به تقلید از مادرش که مسجد وقف کرده، است. ساخت این بیمارستان در سال ۱۳۰۷ شروع شده و در سال ۱۳۰۸ افتتاح می‌شود. تا زمان حیات، خودش وکیل وقف بیمارستان بود و بعد مصدق و بعد برادر مصدق و فرزندان مصدق تا محمود مصدق وکیل وقف بودند.

استیفای خراسان در شانزده سالگی

رئیس جعفری گفت: مصدق در منطقه سنگلج پندیا می‌آید. در نه سالگی به او لقب مستوفی داده شده و سن شانزده سالگی به استیفای خراسان می‌رسد. آن زمان خراسان، جزو ولایات مهم چهارگانه بوده است. مصدق بعد از روی کار آمدن اتابک از استیفای خراسان استعفا داده و سه دلیل هم مطرح می‌کند اول اینکه می‌گوید من به خاطر ادامه تحصیل استعفا می‌دهم، چون احساس می‌کنم که دانشم بعد از آمدن مدارس جدید نیاز به رشد دارد. آن زمان مدرسه عالی علوم سیاسی را مشیرالدوله افتتاح کرده بود. دومین دلیل، تبلیغات منفی زیادی بود که علیه مستوفی‌ها به دنبال جنبش روشنگری قبل از مشروطه شروع شده بود. زیرا تبلیغات به صورتی بود که مستوفی‌گری مساوی با دزدی بود. سومین دلیل ظن و گمان منفی امین‌السلطان نسبت به مصدق بود.

وی در ادامه افزود: مصدق تصریح دارد که ترجیح می‌دهد که در مدرسه علوم سیاسی ثبت‌نام کند اما چون کارمند دولت بوده برای جلوگیری از شائبه سوءاستفاده، از مدرسان به صورت خصوصی در خانه کمک گرفت و تحصیل کرد. اینها با جنبش مشروطه و انتخابات مجلس اول مصادف می‌شود و در نهایت به عنوان نماینده مجلس اول از اصفهان معرفی می‌شود.

رد اعتبارنامه به دلیل سن کم

رئیس جعفری تصریح کرد: مصدق چون سی سال نداشت و به دلیل داشتن ۲۶ سال سن، اعتبارنامه‌اش تایید نمی‌شود. در نهایت با مستندات مطرح کردند که شما امکان ندارد که سی سال داشته باشید و به همین دلیل مصدق مجلس را ترک کرد. البته در مجلسی که قرار بود صنعت نفت ملی شود، بار دیگر هم به سن مصدق گیر داده و تصریح کردند به اعتبار نماینده مجلس اول بودن، الان بیشتر از هفتاد سال دارید اما اول با نشان دادن سنگ قبر همسر اول مادرش، ثابت می‌کند که سنش کمتر از هفتاد سال است.

توصیه مصدق به محمدعلی شاه

وی در ادامه افزود: مصدق در مجمع آدمیت عضو می‌شود اما استعفا داده و به مجمع انسانیت می‌رود مجمع انسانیت، مجمع صنفی قومی از تفرشی‌ها به ریاست میرزا حسن مستوفی‌الممالک بود. مصدق نایب رئیس می‌شود. وقتی مجلس به توپ بسته می‌شود، مصدق از ترس جانش به دلیل عضویت در گروه حرب مدتی مخفی می‌شود که محمدعلی شاه شورای کبری مملکتی از رجال تشکیل می‌دهد و حکم دبیری این شورا را محمدعلی شاه برای مصدق می‌زند.

رئیس جعفری تصریح کرد: یک بار محمدعلی شاه از مصدق می‌پرسد چرا بهیچانی اینقدر طرفدار دارد واسطه نزدیکی ما با او بشو! که مصدق دلیل طرفداری مردم را مشروطه می‌داند و از محمد علی شاه می‌خواهد که از مشروطه طرفداری کند. این مجلس بین چهل تا شصت نفر عضو داشته که تقریباً همه را محمد علی شاه انتخاب می‌کرد اما هیچگاه جدی گرفته نمی‌شود و مصدق تنها در یک جلسه شرکت می‌کند و به واسطه پسر شوهر سوم مادرش که دستیار محمد علی شاه بود اجازه خروج از کشور را برای تحصیلات می‌گیرد.

وی در ادامه افزود: همان زمان محمد علی شاه به صراحت به مصدق اعلام می‌کند که در حال فرار از وضعیت ایران هستی! مصدق در اسفند ۱۲۸۷ به پاریس می‌رود. خلع محمد علی شاه تیر ۱۲۸۸ یعنی چهار پنج ماه بعد رخ داد. مصدق در مدرسه علوم سیاسی، زیر نظر پروفیسور شارل نوپپی تحصیل را شروع می‌کند و از نوامبر ۱۹۰۹ رسماً وارد بخش اقتصاد مدرسه علوم سیاسی پاریس می‌شود.

مصاحبه تاریخی با یک روزنامه فرانسوی

رئیس جعفری در ادامه گفت: مصدق ۲۷ ساله در ۲۲ اوت ۱۹۰۹ (دوماه بعد از فتح تهران توسط مجاهدین) مصاحبه‌ای با روزنامه فرانسوی لس نوولا داشته که در آن مصاحبه نظرات خود را مطرح کرده است. «سوال: موقعیت احزاب سیاسی ایران چگونه است؟ مصدق جواب می‌دهد: احزاب سیاسی خیلی ساده‌اند مشروطه‌خواه و ارتجاعی. مرتجعین از دو یا سه ملا و درباریان سابق از جمله سعدالدوله و امیربهرادر که به سفارت روس پناهنده شدند، تشکیل شده است، اما مشروطه‌خواهان نه تنها افراد منورالفکر بلکه تمام مردم را با خود همراه کردند. ایرانی‌ها نه تنها آزادی می‌خواستند بلکه بر اساس اعتقادات مذهبی از مشروطه دفاع می‌کنند، زیرا بر اساس نظرات علمای شیعه مردم باید به نظرات علمای بزرگ اقتدا کنند حضرت ملاکازم خراسانی مشروطه‌خواه است.

وی با بیان این که "در متن مصاحبه مصدق آمده است «قانون اساسی متضمن یک مجلس شورای ملی است که مأمور نظارت بر دولت و وضع قوانین است.» در ادامه گفت: مصدق در پاسخ به سوالی در مورد وضعیت بد اقتصادی می‌گوید: تمام سلطنت‌های مستبد کشورها را به سمت نابودی سوق دادند به جاهایی که استبداد در آن حکومت می‌کند، نگاه کنید به خوبی مشخص است که اولین نتیجه استبداد فقر مردم است. به علاوه واردات ایران همیشه بیش از صادرات است مخارج بیش از درآمد است و یکی از مهمترین قابلیت‌های مجلس برقراری تعادل بین مخارج و درآمد است و مجلس کار تشکیلات مالی را شروع کرد و اطمینان داریم که با لطف تلاش‌های سخت سران کشور رونق و بهروزی از نو خواهد آمد.

رئیس جعفری اظهار داشت: این نکته را به خاطر داشته باشید که مصدق ۲۷ ساله، ۱۱۰ سال قبل این سخنان را مطرح کرده و وظیفه مجلس را به خوبی تبیین کرده است. مصدق در جای دیگری گفته که ایران از استبداد خلاص شده پس چرا روسیه با او دشمنی می‌کند! چرا روسیه با نگهداشتن نیروی نظامی در ایران مشکل ایجاد می‌کند.

هجرت خانوادگی به نوساتل سوئیس

وی در ادامه افزود: دوره تحصیل در پاریس، بر مصدق خیلی سخت می‌گذرد. از پنج صبح تا پاسی از شب مطالعه می‌کرد. فرانسه‌ای که مصدق آموخته بود با فرانسه علمی و دانشگاهی خیلی فاصله داشت و مشکل تطبیق داشت. با این حال مصدق توانست نمره ۱۶ را از بیست نمره در درس اقتصاد بگیرد. مصدق به شدت بیمار می‌شود. بعد از گرفتن مدرک، به تهران باز می‌گردد و چندین ماه استراحت می‌کند.

رئیس جعفری تصریح کرد: مصدق در سال ۱۲۹۰ با همه خانواده به نوساتل سوئیس برای تحصیل در رشته حقوق می‌رود. پس از سه سال دکترای حقوق را در سال ۱۹۱۳ می‌گیرد. کار تحقیقاتی تحت عنوان مسئولیت دولت برای اعمال خلاف قانون مستخدمین، به زبان فرانسه را انجام داده است. عنوان پایان‌نامه وصیت در حقوق اسلام (مذهب شیعه) است که به مادرش تقدیم کرده است. در این پایان‌نامه، به تأثیر مذاهب در حقوق پرداخته و تصریح دارد که قرآن به جزئیات احکام نپرداخته و حقوق اسلامی از منابع دیگری برداشت شده و به یک روش‌شناسی متقن تصریح و تأکید می‌کند که نباید نظریاتی را مطرح کرد که کسی از منابع آن خبر ندارد.

مخالفت با تعدد زوجات

وی در ادامه افزود: مصدق در واقع یک اسلام‌شناس بوده که قرآن و حدیث را بررسی کرده و بر همین اساس، از تعدد زوجات انتقاد می‌کند. حتی اشاره دارد که شرح مبین آن را جایز دانسته اما شرایط سختی تعیین کرده که رعایت آن مشکل است. در زندگی شخصی این نکات را رعایت می‌کرد و همواره به همسرش وفادار و متعهد بود. بعدها در دانشگاه کونتا در سال ۳۲ این موضوع برایش دردرس شد. چون قاضی دادگاه به تقی‌زاده مراجعه کرده بود و گفته بود که پایان‌نامه مصدق را بررسی کنید و خلاف شرع را تعیین کنید. همان زمان، تقی‌زاده به قاضی گفت که آنقدر دستت خالی است که دنبال حکم ارتداد می‌گردی، اما این یک کار دانشگاهی است!

انتشار سه کتاب مهم توسط مصدق

رئیس جعفری تصریح کرد: مصدق در اردیبهشت ۱۲۹۳ با دکترای حقوق به ایران باز می‌گردد. از طرف ولی‌الله نصر به مدرسه علوم سیاسی برای تدریس دعوت می‌شود و کلیه کتابهای خود را به دانشگاه اهدا می‌کند تا مبادا وقتی به خانه‌اش می‌ریزند این کتاب‌ها را به عنوان سند جرم مطرح کنند.

وی در ادامه افزود: مصدق در این مدت، سه کتاب منتشر می‌کند که اولین کتاب ۱۳۹۳ تحت عنوان کاپیتولاسیون و ایران در تیراژ پنج هزار نسخه تدوین می‌کند. او این کتاب را تحت عنوان مسئولیت اجتماعی به صورت رایگان منتشر کرد. در بخشی از این کتاب آورده است که لازمه لغو کاپیتولاسیون تدوین حقوق اساسی، حقوق مدنی و حقوق تجارت است. دول اروپایی نمی‌توانند بگویند که باید از قوانین آنها تقلید کرد. ارسطو می‌گوید که حقوق مثل آتش نیست که بین ایرانیان و یونانیان به یک طریق مشتعل باشد (اتهامی که زده می‌شود که دانش او به روز نیست اصلاً درست نیست.) منتسکیو در روح‌القوانین گفته قوانین سیاسی و مدنی باید مخصوص به ملتی باشد که قوانین برای آن ملت وضع شده است. قانون باید مطابق طبیعت یک مملکت باشد. قوانین مملکت سرسبز برای گرمسیر و قوانین مملکت کوچک برای مملکت بزرگ مفید نخواهد بود. قوانین باید مطابق ثروت و تجارت و اخلاق ساکنین باشد. قوانین اگر از مملکتی به مملکت دیگر برود باید مطابق با احتیاجات مملکت ثانی تغییر پذیرد. این موضوعات را مصدق، ۱۲۹۳ یعنی صد و ده سال پیش مطرح می‌شود.

ضرورت تدوین قانون جزایی و مدنی

وی در ادامه افزود: مصدق در جای دیگری گفته که دول خارجی نمی‌توانند بگویند که چرا به اتباع آنها مالیات تحمیل می‌کنند، چون خودشان هم چنین تحمیلی دارند. بلکه باید قانون صراحتاً معلوم باشد. اگر قرار است نظم برقرار شود خلاف کننده باید بداند که اگر خلافی کرد مجازات او چیست؟ تا زمانی که قانون جزایی ما مدون نشود و نزد آنها به درجه‌ای، قبول نگردد و نزد ساکنان هم بدون امتیاز اجرا نگردد، راضی نمی‌شوند که اتباع خود را به اختیارات قضات ما بسپارند. مصدق این کتاب را در ۳۲ سالگی نوشته است.

رئیس‌جعفری تصریح کرد: دومین کتاب را مصدق در سال ۱۲۹۳ تحت عنوان «شرکت سهامی در اروپا» نوشته است. این کتاب ۱۰۳ صفحه است. که شرکت سهامی و اداره و مدیریت و انحلال شرکت‌ها را در حالی توضیح می‌دهد که هنوز قانون تجارت در کشور تدوین نشده است. در نهایت توصیه می‌کند که برای رونق گرفتن اقتصاد باید شرکت سهامی راه بیفتد.

وی اظهار داشت: عنوان کتاب سوم مصدق، دستور در محاکم حقوقی است که ۴۹۷ صفحه است. مصدق استاد حقوق دانشگاه هست اما همزمان مجله علمی به کمک سهام‌الدین غفاری، موسی شیبانی و یحیی دولت‌آبادی راه می‌اندازد. این مجله دوازده شماره منتشر شده و در این مجله مقالاتی علمی و زبانی منتشر می‌شود. تراز مصدق فارغ از جنبه های سیاسی از نظر علمی بسیار وزین و در حد استاد دانشگاه تهران است. تعداد افراد دارای دکترای در آن زمان بسیار محدود بود و این امکان، وجود داشت که بتوان با دست آنها را شمرد.

ریاست کمیسیون تطبیق حوالجات

رئیس‌جعفری در ادامه افزود: در ابان ۱۲۹۴ مجلس یک کمیسیون به نام کمیسیون تطبیق حوالجات را تشکیل می‌دهد. مصدق ابتدا به عضویت و سپس به ریاست آن می‌رسد. وظیفه این کمیسیون تطبیق حوالجات، بودجه و حسابرسی وزارتخانه و ادارات دولتی است. امروز به آن دیوان محاسبات گفته می‌شود. در واقع در ۳۳ سالگی رئیس دیوان محاسبات می‌شود. این پست تا سال ۱۲۹۶ در اختیار مصدق است. فعالیت سیاسی مصدق عضویت در حزب اعتدالیون است. آن زمان اعتدالیون و دموکرات‌ها در صحنه حضور داشتند که اختلاف چندانی نداشتند و به هم نزدیک بودند. دلیل عضویت در حزب اعتدالیون نزدیکی و قرابت با علی اکبر دهخدا است. اعتدالیون دهخدا و سید صادق طباطبایی و علی محمد دولت‌آبادی و محمد ولی خان تنکابنی که بعدها صدراعظم می‌شود در حزب دموکرات، تقی زاده و بهار و سلیمان میرزا اسکندری حضور دارند. پاتوق اعضای دو حزب خانه مصدق بوده است.

رد کردن پیشنهاد مالی سفیر روسیه

وی در ادامه افزود: برای تبیین روحیات مصدق بهتر است ماجرای کاسپینسکی یا دادن وام به ایران مورد بررسی قرار بگیرد. سپهدار تنکابنی نخست وزیر، مصدق را برای عضویت و ریاست در کمیسیون پنج نفره در کنار انگلیس و روسیه پیشنهاد می‌دهد که وظیفه آن نظارت بر خرج کردن وام اعطایی بود. کاسپینسکی نماینده تجاری روسیه در ایران و سفیر روسیه با مصدق دیدار می‌کنند و برای عضویت و ریاست کمیته ماهانه هزار تومان دستمزد به او پیشنهاد می‌کنند که پنج برابر حقوق ماهانه دویست تومان مصدق در کمیسیون نظارت بود، ولی مصدق آن را رد می‌کند. مصدق با موضوع قرارداد اعطای وام مخالف بود، چون آن را مخل استقلال کشور می‌دانست. مصدق این پیشنهاد را در سن ۳۴ سالگی رد می‌کند و خطاب به سفیر روسیه می‌گوید. اگر هدف نظارت بر امور مالیه است که من الان در حال انجام این کار با حقوق دویست تومان هستم به همین دلیل، از پذیرش سمت عنرضواهی می‌کنم.

انتخاب به عنوان معاون وزارت مالیه

رئیس‌جعفری تصریح کرد: شهریور ۱۲۹۵ واثوق الدوله نخست‌وزیر شده و از قوام می‌خواهد که وزیر مالیه شود. قوام، مصدق را با عنوان معاون انتخاب می‌کند. در واقع همه‌کاره وزارت مالیه، مصدق بوده است. همزمان رئیس کل محاسبات و خزانه‌داری بوده و جالب این است که در این مدت چندین بار

وزیر مالیه عوض می‌شود، اما مصدق همچنان معاون است و ۱۴ ماه در این پست مشغول به کار است که طولانی‌ترین دوره تصدی شغل برای مصدق پس از نخست‌وزیری است. مصدق کارش را با پاکسازی گسترده انجام می‌دهد. حتی مصدق نوشته است که وزارتخانه را یک طویل‌الوده به حرص‌ها و طمع‌ها کرده بودند که مدت زمان طولانی تحت امر بلژیکی‌ها قرار داشت. مصدق مدیران را به دلیل فساد تحت پیگرد قرار می‌دهد به طور مثال امتیاز یک تاجر ارمنی لغو شده است که دلیل آن رانت‌جویی بود و به کشور خسارت زیادی وارد شده بود.

وی در ادامه افزود: حتی مصدق ادعای خسارت می‌کند و مدیران را متهم به برداشت غیرقانونی می‌کند و آنها را به دادگاه کشانده و برایشان حکم انفصال می‌گیرد، اما وثوق‌الدوله امضا نمی‌کند. در نهایت مصدق استعفا می‌دهد که موجب می‌شود که مصدق محبوب شود. البته درباریان، او را متهم به عوام‌فریبی می‌کنند. حتی یکی از روزنامه‌ها نوشت که مصدق کسی است که به خاطر دستمال یک قیصریه را آتش می‌زند.

بریدن مالیات برای مادر

رئیس‌جعفری تصریح کرد: مادر مصدق با دولت اختلاف مالیاتی داشت. مصدق، چهل تومان مالیات بریده شده مادرش را امضا کرد و همین موجب شد که کارنامه درخشانی به عنوان مرد فسادستیز برایش ثبت شود.

وی در ادامه افزود: مصدق دوباره برای کار و تجارت به نوشتاتل سوئیس رفته و گواهی وکالت گرفته و از حق چند بچه که از میوه فروشی دزدی کرده بودند، دفاع می‌کند و شان اجتماعی‌اش ارتقا یافته و کار تجاری هم انجام می‌دهد.

روش و منش سیاسی و مدیریتی محمد مصدق
به روایت رییس جعفری

ننگ قرارداد ۱۹۱۹

وی در ادامه افزود: وقتی خبر بسته شدن قرارداد ۱۹۱۹ به ایران می‌رسد و افشا می‌شود که با رشوه انجام شده است. مصدق تمام روز را در نوشتن گریه می‌کند. همان زمان با محمود افشار پدر ایرج افشار، حمید سیاح پسر سیاح محلاتی از مدیران وزارت امور خارجه دور هم جمع شدند و بنا بر روایت احمد پسرش، تا چندین شب به روضه‌خوانی و گریه کردن پرداختند. در نهایت، مصدق با نیرالسلطنه در فرانسه کمیته مقاومت تشکیل داده و روزنامه صدای ایران را منتشر می‌کنند. مرکز روزنامه در پاریس بود. چون کنفرانس صلح ملل که در ورسای، به تازگی تمام شده بود و قرار بود جلسات جامعه ملل برگزار شود.

رئیس جعفری تصریح کرد: این قرارداد (۱۹۱۹) ۱۲۹۹ در ایران هم خیلی سر و صدا می‌کند. حتی جنبش‌های متعددی همچون جنگل شکل گرفت. افزایش مخالفت‌ها فراتر از انتظار بود. حتی دولت ولسون در آمریکا با آن مخالفت کرده بود لرد کرزن گفته بود اینها باید بدانند که نمی‌توانند بزنند زیر بازی. آنها باید بفهمند که پاداشی نمی‌گیرند همین قرارداد موجب تشدید بریتانیاستیزی در بین ایرانیان می‌شود. ننگ قرارداد و رشوه گرفتن تا ابد بر پیشانی وثوق الدوله باقی می‌ماند. مصدق او را رها نمی‌کند و در مجلس علیه وثوق الدوله، نطقی می‌کند.

همسفر شدن مصدق با کاکس

رئیس جعفری در ادامه افزود: مشیرالدوله، مصدق را به سمت وزیر عدلیه در ۳۷ سالگی منصوب کرد و او را به تهران فراخواند. در مسیر بمبئی به تهران، با پرسبی کاکس وزیر مختار بریتانیا در ایران همسفر می‌شود. وقتی مصدق می‌گوید من از بندر بوشهر به تهران می‌روم، کاکس می‌گوید مگر آنجا بندر ایران است شما حاکمیتی ندارید! که مصدق می‌گوید بله بندر ایران است و تا آخر مسافرت با کاکس حرف نمی‌زنند و مصدق می‌گوید که من تلخی آن خنده را هیچ وقت فراموش نکردم.

ثروت ۱۷ میلیون تومانی فرمانفرما در سال ۱۳۰۰

رئیس جعفری تصریح کرد: شهریور ۱۲۹۹ فرمانفرما حاکم شیراز بعد از چهار سال استعفا می‌دهد و اوضاع شیراز به هم می‌ریزد. در آن زمان، پرنس ارفع نماینده رسمی ایران در جامعه جهانی تحت حمله راهزنان قرار گرفت و همزمان بر سر انتخاب والی فارس دعوی بزرگی رخ می‌دهد. آن زمان مصدق به شیراز رسیده بود و مردم شیراز تقاضا می‌کنند که مصدق والی فارس بشود. اما مشیرالدوله مخالفت می‌کند که حکومت فارس خیلی کار سختی است و مصدق باید وزیر شود. حکومت کردن بعد از فرمانفرما کار مشکلی است. شما این نکته را مدنظر قرار بدهید که ثروت فرمانفرما روزی که رضا خان به شاهی می‌رسد ۱۷ میلیون تومان است.

روش و منش سیاسی و مدیریتی محمد مصدق
به روایت رییس جعفری

رد کردن پیشنهاد مالی ۱۴۰ هزار تومانی در سال

روش و منش سیاسی و مدیریتی محمد مصدق
به روایت رئیس جعفری

وی در ادامه افزود: مصدق در نهایت به عنوان والی فارس انتخاب می‌شود. البته مصدق در مورد حاکمیت بنادر هم سوال می‌کند که مشیرالدوله پاسخ می‌دهد که تنها فارس. هر دو شخصیت مشیرالدوله و مصدق که به فسادستیزی شهره هستند، دو طرف طیف قرار گرفتند. شیرازی‌ها به مصدق می‌گویند حقوق وزیر ماهی هفتصد تومن است اما اینجا حقوق دولتی، ماهی شش هزار تومن است. نماینده قوام می‌گوید آقای قوام هم ماهی دو هزار تومن می‌دهد. نماینده صولت الدوله قشقای هم ماهی دو هزار تومن تعهد می‌دهد تا پرداخت شود. نماینده نصیرالملک هم سالی بیست هزار تومن تعهد می‌کند که در کل سالی ۱۴۰ هزار تومن می‌شود مصدق می‌گوید که من این پول را نمی‌خواهم چون کسی که دو هزار تومن به من بدهد چند برابرش را به زور از مردم می‌گیرد بنابراین من از شما پول نمی‌گیرم. در نهایت بزرگان می‌گویند ما به شما پول نمی‌دهیم اما همان زمان مصدق می‌گوید منظورم این بود که به زور از مردم نگیرید و آنها تعهد می‌دهند که پول زور از مردم نگیرند.

پس فرستادن ۴ هزار تومن از حقوق ۶ هزار تومانی والی‌گری فارس

وی در ادامه افزود: مصدق می‌گوید من بیشتر از دو هزار تومن برای زندگی نمی‌خواهم. از ریاست ارتش تا امنیت راه‌ها و گرفتن مالیات و تامین آذوقه و بر عهده والی بوده که شغل بسیار خوب و پردرآمدی محسوب می‌شد. مصدق به عمارت حکومتی رفته و برای کارکنان ادارات ساعت ورود و خروج تعیین کرد.

حذف پنجاه هزار تومن بودجه غیرضروری

رئیس‌جعفری تصریح کرد: مصدق از اداره مالیه درخواست می‌کند تا بودجه را برایش بفرستند و پنجاه هزار تومن از بودجه غیرضروری را حذف می‌کند. در واقع بدون تغییر در دریافتی کارکنان، بودجه را متوازن میکند.

قبول نکردن پیشکش به جز چند لیمو

وی در ادامه افزود: مصدق در بدو ورود به فارس، هیچ پیشکش و هدیه‌ای دریافت نمی‌کند. روزنامه ایران ۲۲ مهر ۱۲۹۹ نوشته است که والی فارس از هیچ کس پیشکش قبول نکرد جز از یک نفر که چند لیمو برای او آورده بود و نوشته که ایشان باید سرمشق دیگران باشد.

وی در ادامه افزود: مصدق اقدامات اشتباه فرمانفرما را در گروگان گرفتن فرزندان بزرگان ایلات و عشایر همچون پسر صولت الدوله که با انگلیسی‌ها مبارزه کرده بود را اصلاح و آنها را آزاد کرد. به همین دلیل، در کوچ آن سال هیچ ناامنی رخ نداد.

رئیس‌جعفری تصریح کرد: آبان ۹۹ مشیر الدوله استعفا می‌دهد و در نهایت مصدق استعفا می‌دهد. اما فتح‌الله خان اکبر سپهدار رشتی نخست‌وزیر جدید، قول می‌دهد که استقلال مصدق را نقض کند و به همین دلیل مصدق همچنان به کارش ادامه می‌دهد.

مصدق و کمبود ذغال

وی در ادامه افزود: موضوع ذغال اهمیت زیادی دارد. آن سال، کمبود ذغال رخ می‌دهد. پیشتر روستاییان بین راه بوشهر تا شیراز را مجبور می‌کردند که احشام خود را در اختیار ذغال فروشان قرار دهند تا ذغال را به شهر برسانند که مصدق آن را برخلاف منطق و عدالت می‌داند. و می‌گوید دلیلی ندارد که مردم دهات برای ذغال شهر کار مفتی انجام دهند و برخلاف عدالت می‌داند زیرا علاف‌ها هزینه بیشتر می‌گیرند. به همین دلیل، تکلیف می‌کند که مکاری‌هایی که بار از شیراز به بوشهر می‌برند مکلف هستند که در برگشت ذغال بیاورند. یکی از سردهسته‌ها مکاری‌ها (افرادی که چهارپا داشته و اجاره می‌دادند) که از اعیان شیراز بود، در نامه‌ای به مصدق، درخواست می‌کند که او را معاف کنند که چون بار و کالای وارداتی دارد و متضرر می‌شود که مصدق آن را رد کرده و تصریح دارد که تبعیض قائل نمی‌شود. او به نصیرالدوله مراجعه کرده و نصیرالدوله مخفیانه او را مستثنی می‌کند. وقتی مصدق می‌فهمد استعفا می‌دهد و به شیرازی‌ها می‌گوید که عهد کرده بودید چیزی را از مردم به زور نگیرید و به عهدتان خیانت کردید. در نهایت شیرازی‌ها عذرخواهی می‌کنند و تعهد می‌دهند که خلاف حرفش کاری نکنند. شما باید اندازه خاندان قوام و نصیرالملک را در شیراز بدانید تا متوجه شوید که ایستادن مصدق جلوی آنها چقدر شجاعانه بود.

روش و منش سیاسی و مدیریتی محمد مصدق
به روایت رییس جعفری

حل مشکل ایلخانی

رئیس جعفری تصریح کرد: داستان درگیری قشقای با انگلیسی ها داستان مهم دیگری است که زمان مصدق رخ داد. صولت الدوله با انگلیس می جنگد و تعدادی انگلیسی و قشقای کشته می شوند. در نهایت با فشار انگلیس، عنوان ایلخانی از صولت الدوله گرفته شده و به پسرعموی او سردار احتشام داده می شود. همین موضوع به عامل ناامنی فارس طی سالها تبدیل می شود. در نهایت مقرر شده بود که این منصب بار دیگر به خاندان صولت الدوله بازگردد اما فرمانفرما تقاضای شصت هزار تومان رشوه می کند و صولت الدوله نمی پذیرد. با حکمیت مصدق، مقرر شد که صولت الدوله سمت ایلخانی را نپذیرد و حکم برای ناصر خان پسر صولت الدوله زده شود و حکم ایل بیگی به نام نصرالله خان پسر سردار احتشام زده بشود یعنی یک توازنی بین این دوطایفه ایجاد کرده و ۱۵۰ تومان به عنوان حق دیوان برای ثبت این موضوع گرفته می شود.

به رسمیت نشناختن دولت کودتا

وی در ادامه افزود: سپهدار رشتی نخست وزیر که مطلع می شود فکر می کند مصدق این موضوع را با پول پیش برده و تلگراف تنندی می زند. که به چه مجوزی این کار را انجام داده است. مصدق در پاسخ می گوید عمل ماموران باید منطبق با قانون و آیین نامه باشد در مورد انتخاب ایلخان و ایل بیگی آیین نامه وجود نداشت و من مطابق سابقه عمل کردم همواره حکم ایلخان را والی فارس می زند. دفتر ۱۵۰ تومان بابت کار دفتری و اداری گرفته است و جز این هیچ پولی گرفته نشده است. مصدق خواستار عذرخواهی سپهدار رشتی می شود.

وی در پایان تصریح کرد: سوم اسفند ۱۲۹۹ کودتای سپیدضیا رخ می دهد. سید ضیا رئیس الوزرا می شود. احمدشاه تلگراف می زند اما مصدق اجازه انتشار عمومی نمی دهد. مصدق همان روز تلگرافی به احمدشاه زده و اعلام می کند که زیر بار دولت کودتا نمی رود و دو روز بعد که سید ضیا می فهمد او را به رسمیت نشناخته به مصدق تلگراف می زند و او را تهدید می کند.

<https://www.jamran.news/بخش-اقتصاد-1625661/13-روش-منش-سیاسی-مدیریتی-محمد-مصدق-به-روایت-رییس-جعفری>
کدخبر: ۱۶۲۵۶۶۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰ ۱۸:۰۸:۲۸
در نشست «مصدق بدون نفت» در موسسه دین و اقتصاد

کلیه حقوق مادی و معنوی برای [پایگاه اطلاع رسانی و خبری جماران](#) محفوظ است. استفاده از مطالب سایت با ذکر منبع بلامانع